

KONFLIKTY V MANŽELSTVÍ A PARTNERSTVÍ*

LENKA LACINOVÁ

Přehledová studie je věnována vymezení fenoménu manželského/partnerského konfliktu. Shrnuje poznatky o frekvenci konfliktů v souvislosti s vývojem párového soužití, představuje zdroje a konsekvence manželských konfliktů. Pozornost je věnována taktěz strategiím řešení konfliktu a podobě chování partnerů během konfliktních situací.

Klíčová slova: Manželský/partnerský konflikt; frekvence konfliktů; zdroje konfliktů; strategie řešení konfliktů; manželské/párové poradenství a terapie.

„... a žili spolu šťastně až do smrti“. Tato slova, která doprovází téměř každou pohádku, v jejímž závěru se objevuje sňatek hlavních hrdinů, v běžném životě představují nereálný a nedostížitelný cíl. Občasný výskyt konfliktů a neshod je zcela přirozenou součástí intimního soužití dvou jedinců. Přehledová studie je věnována vymezení fenoménu manželského/partnerského konfliktu a shrnuje poznatky o jeho jednotlivých aspektech a konsekvencích z perspektivy dyadického vztahu mezi dospělými partnery.

Interpersonální konflikt mezi dvěma intimními partnery vzniká vždy, když jejich motivy, cíle, názory nebo chování nejsou v souladu nebo kompatibilní (Cahn, 1992). Manželský konflikt je pak definován jako taková sociální interakce, v jejímž rámci manželé sledují neslučitelné cíle, ať již vědomě či vědomě nereflektované, vyslovené či neartikuloované (Lewin, 1948, cit. dle Bradbury, Rogge, & Lawrence, 2001). Tyto cíle mohou být zcela specifické (např. jakým způsobem zahušťovat omáčku), nebo ryze obecné (např. jakou míru autonomie partnerů v rámci vztahu mají). Manželský konflikt (*marital conflict*) také široce definují E. M. Cummings a P. T. Davies (2010, s. 8) jako „každou větší či menší interakci mezi rodiči, která obsahuje názorový rozdíl, ať by interakce byla negativní či pozitivní“.

Konflikty mezi členy rodiny patří mezi nejčastěji výzkumně sledované aspekty rodinné komunikace (Sillars, Canary, & Tafoya, 2004; Fincham, 2003; Bradbury, Rogge, & Lawrence, 2001 aj.) a konkrétně manželský konflikt zaujímá v oblasti výzkumu manželství a partnerského soužití téměř centrální pozici. Ozývají se však i kritické hlasy, které upozorňují na to, že se tato „negativní“ stránka rodinného soužití přeceňuje na úkor

* Studie vznikla v rámci řešení projektu GAP407/10/0859 „Stopy prožitě zátěžové situace v sebesystému dítěte a její další vliv na jednání v adolescenci“ a výzkumného záměru MSM 0021622406 „Psychologické a sociální charakteristiky dětí, mládeže a rodiny: vývoj osobnosti v době proměn moderní společnosti“ a je součástí habilitačního spisu autorky.

výzkumu pozitivních aspektů resilience a protektivních faktorů, které jsou typické pro funkční manželství či rodiny (Bradbury, Rogge, & Lawrence, 2001).

Systematický výzkum problematiky manželství se rozvíjí během zhruba posledních třiceti let a jeho původ je možno hledat zejména v iniciativě a potřebách klinických psychologů, manželských a párových terapeutů. Psychologové z praxe zformulovali řadu praktických a aplikačních cílů především se záměrem zefektivňovat podobu pomoci párům a rodinám v krizových situacích. I tento fakt lze pokládat za příčinu vysoké frekvence daného tématu v empirickém výzkumu i poté, co je zohledněna obecnější skutečnost, že je empiricky přece jen „jednodušší“ zachycovat negativní či rizikové fenomény psychického vývoje. F. D. Fincham (2003) uvádí tři ukazatele, na jejichž základě vyvozuje, proč si problematika manželského konfliktu „přisvojila“ v rámci výzkumu manželství téměř centrální pozornost výzkumníků:

a) Mnohé ze stávajících teorií manželství vidí v konfliktu základní zdroj distresu, který manželské dvojice zažívají a který vzniká jejich neefektivními reakcemi a zvládním konfliktních situací.

b) Observační studie se často zaměřují na vzájemné chování páru a jejich náplní je většinou sledování chování a projevů, když spolu partneři např. řeší zadání problémového úkolu, který obsahuje potenciální konfliktotvorné prvky. Předmětem pozorování bývají typické charakteristiky konfliktu pro jednotlivé páry, způsoby vyjednávání a strategie řešení konfliktu.

c) Intervenční programy pro páry s problémy v manželství se většinou zaměřují na nápravu komunikace mezi partnery, akcent je dáván na nácvik konstruktivní komunikace zejména během řešení konfliktu.

Z uvedených bodů je zřejmé, že jsou to především požadavky z praxe, které do značné míry směřují výzkum manželské problematiky k otázkám spojeným s konflikty mezi manželi a se způsoby, jakými jsou řešeny. Zejména pro praktické použití v oblasti manželského poradenství je důležité empiricky ověřit, jak vypadají konstruktivní a destruktivní aspekty manželské komunikace. Je všeobecně přijímáno, že konflikt mezi partnery je běžnou součástí manželského života a z tohoto důvodu tedy nemá příliš velký význam zaměřovat se na snahu o eliminaci příčin vzniku konfliktů jako takových, ale je spíše relevantní zaměřit pozornost na zachycení rizikových aspektů při jejich řešení. Pro intimní blízké vztahy je charakteristické vzájemné pouto mezi partnery a především vysoká míra emoční zainteresovanosti, což vytváří vhodné podmínky pro vznik konfliktních situací. Konflikt mezi partnery můžeme tedy pokládat za přirozenou součást jejich vzájemné interakce a komunikace. Také S. Hiotakisová (2005) pokládá konflikty v interakci mezi partnery za nevyhnutelné a dodává, že se není potřeba příliš koncentrovat na okolnosti jejich vzniku, ale spíše na to, proč některé z nich vedou k rozpadu manželství a jiné nikoli. Vznik konfliktů je možno v manželství přičítat skutečnosti, že potřeby a preference každého z partnerů procházejí individuálním vývojem a v rámci společného soužití není reálně možné je stále dokonale naplňovat. Tato skutečnost klade na partnery nároky ve smyslu kontinuálního zvládnání situací, kdy tedy nemohou být naplněny beze zbytku potřeby obou z nich, nebo kdy jsou jejich potřeby i vzájemně se vylučující. Proto v podstatě není možné, aby byli partneři v průběhu svého soužití kontinuálně a nepřetržitě spokojeni. Ukazuje se však, že s mírou prožívané manželské spokojenosti je spojen způsob, jakým se se situacemi, ve kterých dochází k nesouladu v naplňování potřeb, pár vyrovnává (Glick & Gross, 1975). Jak dále autoři konstatují, strategie řešení nesouladu osobních aktuálních potřeb

se promítají do řady oblastí manželského soužití. Užívané strategie řešení konfliktů pak dále ovlivňují míru vnitřního uspokojení, které vzniká z procesu vyjednávání samotného a také se promítá i do budoucího úspěchu při snaze řešit jinou konfliktní situaci.

Konflikt jako běžná součást rodinného života

Jak již bylo zmíněno, vznik a existence konfliktů v kontextu rodinného života vyplývá z podstaty blízkého soužití a je do značné míry také stimulována napětím mezi dostředivými a odstředivými silami dynamiky manželských procesů, které mohou být konkretizovány jako dimenze intimity a osobní autonomie (Plaňava, 2000). Z tohoto úhlu pohledu všechna manželství a rodiny v nějaké míře konflikty zažívají a samotný výskyt konfliktu není možno hodnotit jako špatný nebo dobrý. E. M. Cummings a P. T. Davies (2010) uvádí, že manželský konflikt také nemusí být vždy nutně prediktorem manželských, rodinných či dětských adaptačních problémů. Nabývá jak negativních, tak pozitivních forem, obsahuje pozitivní či negativní prvky. Klíčovou otázkou pro pochopení významu a funkce konfliktu v rodinném životě je tedy rozlišení jeho konstruktivních a destruktivních charakteristik. Za destruktivní a všeobecně škodlivou bývá označována hostilní a agresivní komunikace, která navíc nevede k vyřešení sporu. Klidná diskuse o problému vedoucí k jeho vyřešení je pokládána za „zdravou“ variantu. Stažení se z konfliktu nebo vyhýbání se konfrontaci již však není možné zcela jednoznačně vyhodnotit. V aktuálním konfliktu se může jednat mnohdy i o užitečnou a jedinou možnou konstruktivní strategii, která např. zabraňuje eskalaci fyzického násilí. Nicméně z dlouhodobé perspektivy vyhýbavé chování rozhodně nesnižuje riziko rozpadu manželství. O životaschopnosti rodiny nebo manželského vztahu v dlouhodobé perspektivě tedy vypovídá ani ne tak schopnost se problémům a konfliktům zcela vyhýbat, jako spíše dovednost partnerů při jejich řešení a také užívání efektivních postupů při sladování osobních potřeb s potřebami páru nebo rodiny.

Frekvence konfliktů v rodinném životě

Vzhledem ke zmíněné povaze rodinných vztahů lze hodnotit jako přirozené, že četnost konfliktů dosahuje v rámci rodiny vyšších hodnot, než je tomu v kontextu jiných sociálních vztahů. Nicméně o míře frekvence konfliktů v rodinném prostředí nelze uvažovat obecně, její úroveň se specificky liší na různých úrovních rodinného systému, tedy v rámci různých rodinných dyád. Z jednotlivých rodinných subsystémů bývá označován za nejkonfliktnější ve smyslu četnosti vztah mezi sourozenci, následován je pak vztahem rodiče – dospívající dítě a až posléze neshodami mezi partnery (Sillars, Canary, & Tafoy, 2004).

Vývoj frekvence konfliktů mezi partnery může být vysvětlován z různých úhlů pohledu. R. L. Hatch a K. Bulcroft (2004) shrnují, že zákonitosti vývoje neshod mohou být vysvětlovány: 1. z vývojového hlediska (*developmental explanation*); 2. z hlediska stadia vývoje rodinného cyklu (*family life course stage explanation*); 3. z hlediska stárnutí (*aging explanation*); 4. z hlediska kohorty (*birth cohort explanation*); 5. z hlediska výběrového úbytku (*selection attrition explanation*).

1. Vývojová perspektiva

Z vývojové perspektivy lze usuzovat na klesající trend množství konfliktů s narůstající délkou vztahu. V dlouhodobém vztahu mohou partneři společně tráveným časem vyvíjet vyšší vzájemnou toleranci a také se mohou naučit při řešení případných rozporů využívat ve větší míře kompromisního přístupu. Pokles počtu hádek a sporů v partnerství z tohoto úhlu pohledu může být výsledkem vzájemného přivyknutí a přizpůsobení se partnerů (Johnson, Amoloza, & Booth, 1992). Dlouhodobé soužití s sebou přináší zvýšenou míru stereotypu a vyšší podíl rutinního chování, což může působit na jedné straně protektivně ve smyslu snížení pravděpodobnosti vzniku rozdílných postojů, názorů, preferencí, hodnot, jejichž nesoulad by mohl vyvolat konflikt. Na druhou stranu však habituace působí nejen ve směru snižování frekvence nepříjemných zážitků, ale může se také podílet na nižším výskytu prožívaných pozitivních prožitků.

2. Hledisko vývojového stadia rodinného cyklu

Jednotlivá stadia vývojového cyklu soužití v manželství a rodině se svými charakteristickými vývojovými úkoly (např. rodina s malými dětmi, rodina s dospívajícími dětmi, stárnoucí manželský pár po odchodu dospělých dětí z domova) utvářejí odlišné podmínky pro vznik specificky vývojově vázaných konfliktů (např. spánková deprivace v kojeneckém období dítěte, výchovné neshody v období nástupu dospívání). Zejména přítomnost dětí v rodině zvyšuje pravděpodobnost, že se frekvence manželského konfliktu zvýší, neboť se přirozeně objevují nová potenciálně konfliktotvorná témata – rozdílné postoje k výchově dětí, podobě rodinných pravidel apod. J. M. Gottman a C. I. Notarius (2000) shrnují, že longitudinální studie, které sledují přechod od partnerství k rodičovství v souvislosti s kvalitou manželského soužití (manželská spokojenost nebo výskyt konfliktů), vykazují poměrně vysoce konzistentní výsledky. Většina studií se totiž shoduje, že dané období je pro oba partnery vysoce stresující, ale také přináší výrazné pozitivní prožitky spojené s rodičovstvím. Jak uvádí Gottman a Notarius ve zmíněném přehledu, pro 40–70 % párů období přechodu k rodičovství znamená propad kvality manželského vztahu a také nárůst frekvence hádek. Z tohoto úhlu pohledu pak může období tzv. „prázdného hnízda“ znamenat jistý úbytek sporných témat a momentů vázaných na výchovu a bylo by možné takto částečně vysvětlit empiricky zjišťovaný pokles frekvence konfliktů v daném období (např. Zietlow & Sillars, 1988). Kromě absence problematických výchovných témat se také snižuje napětí mezi požadavky profese a rodinného života. Oproti stadiu, kdy rodiny mají malé děti a žena je na rodičovské dovolené, již také bývá finanční situace poměrně stabilizovaná. Potenciálním vývojovým zdrojem nárůstu konfliktů v tomto období ale může být přechod do důchodu a s ním spojené adaptační problémy jednoho či obou partnerů.

3. Hledisko stárnutí

Snížení počtu konfliktů v čase může být vysvětleno také jistými tendencemi, které jsou připisovány procesu stárnutí. Přestože se osobnost pokládá v celoživotní (*life-span*) perspektivě za poměrně stabilní, byl nalezen u starších lidí např. jistý posun ve směru zvýšené míry přívětivosti a snížené míry extravertze (Field & Millsap, 1991). Tento trend může způsobovat i menší pohotovost k zapojování se do konfliktu. Starší lidé také užívají ve zvýšené míře spíše pasivní formy zvládnání a u některých se posiluje tendence k vyhýbání se nepříjemným názorovým střetům. Motivace pro vyhýbání se konfliktům u starších párů lze vysvětlit také tím, že se dle teorie socioemocionální selektivity (*socioemotional*

selectivity theory) (Carstensen & Charles, 1998; Carstensen & Mikels, 2005) orientují spíše na cíle, které pro ně mají významnou emocionální hodnotu (např. udržování uspokojivých blízkých vztahů). N. M. Schulleryová a S. E. Schullery (2003) zjistili, že komunikační charakteristika, kterou nazvali hádavost (*argumentativeness*), souvisí negativně s věkem. Pokles hádavosti u mužů je nejrychlejší po 20. roku života a průměr této charakteristiky je nejnižší kolem 45. roku. Naproti tomu pokles hádavosti u žen začíná pomalu kolem třicátého roku věku a zrychluje se v pátém desetiletí života. I tento fakt se může promítat do komunikace mezi manželi a může ovlivňovat vedle dalších zmíněných osobnostních charakteristik četnost jejich střetů.

Studie A. A. Stonea, J. E. Swartze, J. E. Broderickové a A. Deatona (2010) prokázala, že globální a tzv. hedonistický well-being zachycující specificky emoční komponentu v souvislosti s věkem opisuje tzv. U-křivku, kde k opětovnému nárůstu dochází po padesátém roce věku. Pro muže i ženy byla prokázána podobná vývojová křivka a je zajímavé, že faktory, které se obvykle považují za významné ve vlivu na pocit životní spokojenosti (např. přítomnost dětí v rodině), nevykazovaly na zjištěnou křivku žádný vliv. I tyto výsledky lze pokládat za částečnou podporu platnosti hlediska věku jako vysvětlení poklesu konfliktních situací v manželství.

Stárnutí a s ním spojená zvýšená pravděpodobnost vzniku různých závažných onemocnění s sebou ale také nese riziko negativních změn v prožívání nemocného, které mohou mít dopady na komunikaci páru a naopak nárůst frekvence konfliktních situací ve starším věku.

4. Hledisko kohorty

To, že starší páry vykazují méně sporů oproti mladším i bez ohledu na osobní historii manželství, popř. jiné osobní vývojové změny, lze přičítat efektu kohorty. Např. mladší kohorta dosahuje obecně vyššího stupně vzdělání, které s sebou přináší vyšší očekávání od kvality a podoby manželského soužití, což se ve výsledku může obrážet ve frekvenci konfliktů. Rozdíly mezi kohortami, které se objevují v zaměstnanosti žen a jejich ekonomické samostatnosti, posouvají i rozdělení rolí v manželství spíše k egalitářskému modelu, který s sebou opět může nést pro mladší kohortu více příležitostí k neshodám v procesu vyjednávání ohledně domácích povinností. Páry s tradičním uspořádáním rolí (muž pracující živitel rodiny a žena pečující o domácnost a děti) se vyrovnávají s menším množstvím konfliktů. U těchto párů lze konstatovat zřetelnou tendenci se konfliktům spíše vyhýbat a to zejména ze strany žen (Gottman, 1993). T. N. Greenstein (1995) uvádí, že zaměstnanost žen mimo domácnost je „odvádí“ od automatického převzetí tradičních domácích odpovědností a spatřuje v tomto faktu také možnou příčinu zvyšování stresu a míry konfliktů v manželství.

5. Hledisko výběrového úbytku

Skutečnost, že mezi staršími manželskými páry „zůstávají“ spíše ty, které ve své společné historii úspěšně překonaly krizová období, do určité míry poskytuje oprávnění se o nich domnívat, že umí konstruktivně zvládat či předcházet vzniku konfliktních situací. Starší páry tedy představují výběr spokojené a harmonické populace, pro kterou je charakteristická nižší míra konfliktovosti. Vyšší míra konfliktů se prokazuje v některých studiích jako prediktor rozchodu či rozvodu (např. Sanchez & Gager, 2000) a je tedy pravděpodobné, že ty páry, které ve starším věku zůstávají spolu, vykazovaly nižší míru konfliktovosti i dříve.

Vedle popisu těchto pěti možných vysvětlení poklesu frekvence manželských konfliktů v čase provedli L. R. Hatch a K. Bulcroft (2004) v empirické části studie testování hypotéz vycházejících z těchto alternativ. Pokles frekvence partnerských neshod nesouvisí s délkou manželství tak jednoznačně, jak by odpovídalo vývojově založenému předpokladu, ale s postupem času se manželé v partnerství spíše vzájemně přizpůsobují. Sledovali průřezově i longitudinálně získané výpovědi párů o neshodách kolem domácích prací, financí, sexu a společně tráveného času a zjistili, že vyšší míra množství neshod není závislá pouze na délce soužití, ale významně souvisí s dalšími faktory, např. přítomnost dětí v rodině, věk partnerů a také stadium vývoje, ve kterém se nachází manželský vztah.

Výsledky studie (McGonagle, Kessler, & Schilling, 1992), která sledovala retrospektivní hodnocení zažívaných konfliktů a současně i využívala aktuálních deníkových záznamů manželských párů, ukázaly, že téměř všichni respondenti výzkumu zažívali čas od času manželské neshody a většina z nich uváděla průměrně jednu až dvě hádky za měsíc. U většiny manželských párů byla četnost hádek poměrně stabilní. Tato studie kromě detekce prediktorů frekvence konfliktů (např. vyšší míra neuroticismu u žen predikovala zvýšenou míru hádek vnímaných oběma manželi) podpořila i přesnost retrospektivního odhadu frekvence konfliktů respondenty prostřednictvím prospektivního způsobu vedení denních deníkových záznamů.

Množství konfliktů dle J. P. Vincenta, R. L. Weisse a G. R. Birchlera (1975, cit. dle Sillars, Canary, & Tafoya, 2001) rozlišuje spokojené a nespokojené páry – zatímco páry vykazující vysokou míru stresu v manželství vypovídaly o každodenní frekvenci konfliktů, páry s nízkou mírou prožívaného stresu uváděly v průměru jeden konflikt týdně. Je také zajímavé, že jedinci, kteří v rámci „nešťastných“ partnerství nedokáží v interakci s partnerem konstruktivně komunikovat, v jiných sociálních kontextech se naopak komunikačním deficitem nevyznačují a při řešení problémové situace s jinou cizí osobou je jejich komunikace více pozitivně laděná.

Množství nebo také intenzita konfliktů bývá pokládána za významnější symptom dysfunctionálního manželství než jejich témata či obsah. G. R. Birchler (1979) poukazuje na to, že změny, které vyžadují jedinci po svých partnerech, tematicky neodlišují spokojené či nespokojené páry – toto rozlišení je patrné ve vyžadování kvantitativně „dramatičtějších“ změn u párů nespokojených (příkladem takových vyžadovaných změn může být přání, aby partner vyjadřoval jasněji své emoce, byl více aktivní v iniciaci sexu atd.).

A. Robotková (2010) v rámci longitudinální studie ELSPAC (European Longitudinal Study of Pregnancy and Childhood) zjistila pokles míry konfliktů v čase a aby vyloučila možnost, že tento výsledek je zkreslen selektivním úbytkem rozvedených či velmi nespokojených párů, které longitudinální výzkum opustily, ověřila tento trend u párů, které se účastnily výzkumu ve třech měřeních, ale pouze do 7 let věku dítěte, tedy v ranějších fázích manželského vztahu (jednalo se o 7 % z celkového vzorku). Mezi takto extrahovaným souborem a souborem párů, které dále ve výzkumu pokračovaly, nebyl nalezen významný rozdíl. Autorka dále také prokázala souvislost mezi vývojem manželské spokojenosti a množstvím konfliktů. Podpořila tak opakovaně zjišťovaný vztah, kdy vyšší množství konfliktů mezi partnery vede k jejich nižší spokojenosti. Nicméně přinesla také jisté upřesnění dynamiky těchto souvislostí s ohledem na počáteční úroveň celkové manželské spokojenosti: „Množství konfliktů je podstatně především pro počáteční manželskou spokojenost, v průběhu trvání manželství totiž křivka spokojenosti párů, jejichž

míra konfliktů byla nejnižší, klesá, zatímco křivka párů potýkajících se s vysokou mírou konfliktů mírně stoupá“ (Robotková, 2010, s. 91).

Zdroje konfliktů v manželství

V blízkých vztazích, které jsou charakterizovány vzájemnou vazbou, představuje konflikt jev, který je stále, ať již latentně či otevřeně, přítomen a jeho obsahem může být nadneseně řečeno „cokoli“. Partneri se mohou hádat např. o rozdělení domácích prací a povinností, investování peněz a vůbec hospodaření s financemi, o způsob výchovy dětí, mohou kriticky projednávat osobnostní charakteristiky a nevhodné chování partnera v určitých specifických situacích (rodinné oslavy, návštěvy). Vedle těchto „zjevných“ konfliktních zdrojů partnerské soužití a jeho dynamika přináší také konflikty vycházející spíše z nevědomých hlubinných motivů nebo vztahových vzorců, které se utvářely v původních rodinách partnerů (Kast, 2005; Willi, 2011). Toto čteně klinicky a terapeuticky diskutované téma v rámci prezentovaného přehledu je zmíněno pouze pro úplnost výčtu a nebude mu dále věnována bližší pozornost.

Mezi hlavní témata, jejichž konfliktní „projednávání“ predikuje pozdější riziko rozvodu, patří např. konflikty ohledně nevěry, nadměrného požívání alkoholických nápojů či užívání návykových látek. D. D. Cahn (1992) uvádí, že detekce a výzkumný zájem o zdroje partnerských konfliktů jsou důležité přinejmenším ze dvou důvodů. Za prvé problematické chování jednoho z partnerů, které může být příčinou vzniku konfliktu, úzce souvisí s podobou následného chování během konfliktu. Z hlediska prevence a eliminace vážných konfliktních situací je rozpoznání jejich zdrojů primárním úkolem v intervenčním procesu. Jako druhý důvod uvádí Cahn pragmatické hledisko výzkumníků. Ti, když zkoumají konfliktní komunikaci partnerů v laboratorních podmínkách, potřebují identifikovat případné spouštěče konfliktu, aby je mohli v simulaci konfliktu využít.

Zdroje konfliktních situací v manželství utřídil a popsal např. J. M. Gottman (1979, cit. dle Cahn, 1992, s. 17). Postupnou kategorizací problematického chování párů ze záznamů jejich diskusí dospěl k pěti základním oblastem, které mohou být příčinou konfliktů v partnerství:

1. *Komunikace* – chování, která zahrnuje společně sdílený čas a aktivity, konverzaci, sdílení pocitů, odpočinek a životní styl;
2. *Sex* – chování vázané na fyzický kontakt, týkající se způsobu, stylu a frekvence sexuálního vzájemného chování;
3. *Žárlivost* – chování partnera k jedincům druhého pohlaví;
4. *Vztahy s širší rodinou* – chování k rodičům partnera apod.;
5. *Domácí povinnosti a činnosti* – dělení úkolů vyplývajících z péče o domácnost, péče o děti, hospodaření s financemi.

Vyjmenované oblasti jsou důležité pro spokojenost v manželství, kategorie jsou zřetelněji rozlišitelné a ohraničené u nespokojenějších párů, které pociťují v některých z těchto oblastí deficit, který se „lépe“ definuje.

Na základě výčtu manželských „stížností“ vytvořili D. E. Mead, G. M. Watcher, B. Wyneová a S. L. Roberts (1990) metodu *Comprehensive Areas of Change Questionnaire*. Jedná se o seznam problematického chování, které uváděly nespokojené páry jako příčiny vzniku konfliktů: komunikace, náklonnost, sex, fyzické zneužívání, závislost, boje

o moc, řešení problémů, zdraví, děti, milostný mimomanželský poměr, rodiče a příbuzní partnera, žárlivost, volný čas, přátelé, osobní zvyky, náboženské vyznání, incest, finance, rozdělení rolí, individuální problémy, domácí povinnosti, konvenčnost, zaměstnání, alkoholismus, psychosomatická onemocnění, hodnoty, očekávání. Tento inventář poskytuje možnost prostřednictvím sumace problémů rozlišovat spokojené a nespokojené manželské páry a může také sloužit jako pomocná diagnostická metoda v párovém poradenství a terapii.

Příčiny konfliktů mezi partnery lze dále členit na spíše statické, vyplývající např. z rysů osobnosti jednotlivých partnerů nebo jejich stabilních názorů či postojů (např. převládající pesimistické a negativní emoční ladění nebo rozdílné náboženské vyznání), a dynamické, které vznikají v rámci vývoje (přechod od partnerství k rodičovství, návrat ženy do zaměstnání po rodičovské dovolené). Stejně tak jako krize v manželství, mohou být příčiny konfliktů normativní (vyplývající ze zákonitostí vývoje – např. restrukturační společně tráveného času a aktivit páru po odchodu dospělých dětí z domu – syndrom prázdného hnízda), nebo non-normativní (např. konflikty vyplývající z ekonomických těžkostí v případě nezaměstnanosti, zvládání vážných onemocnění jednoho z páru, smrt či vážné zdravotní postižení dítěte). S. M. Stanley, H. J. Markman a S. W. Whitton (2002) konstatují, že nejčastějším tématem konfliktů v prvních manželstvích bývají rodinné finance, v opakovaně uzavřených pak výchova dětí. Celkově ke zvýšené pravděpodobnosti krize v manželství přispívá spíše to „jak“ se páry hádají než o čem konflikt „je“, nicméně páry, které se hádají častěji o finančních záležitostech vykazují vyšší míru negativity v rámci komunikace a konfliktu než ostatní páry.

Do podoby zdrojů konfliktů mezi manželi se také promítá vývojový aspekt, což může být ilustrováno změnami typických konfliktních témat nebo jejich formální podoby v různých stádiích vývoje manželského vztahu. P. H. Zietlow a A. L. Sillars (1988, cit. dle Cahn, 1992) sledovali charakter konverzace manželských párů nacházející se v různých stádiích vývoje manželství: mladé, střední dospělé a páry v důchodovém věku. Z analýzy vyplynulo, že mladé páry v porovnání se staršími více užívají přímý a expresivní styl komunikace, při řešení konfliktních situací se objevují prvky konfrontačního přístupu, ale i užití racionální analýzy problému a humoru. Pro páry ve středním věku byla spíše charakteristická strategie „vyhýbání“. V případech, že se konflikt týkal nějakého pro páry důležitého tématu, podobali se při vyjednávání spíše mladým párům, naopak když bylo téma konfliktu nevýznamné, jejich styl se spíše podobal starším manželům, kteří obecně užívali méně expresivní způsob komunikace. Páry ve středním věku byly ve své komunikaci celkově nekonfliktní a spíše neutrální, při řešení konfliktu většinou užívaly analytický přístup. Je zřejmé, že to, jakým způsobem řeší páry konfliktní situace, lze vysvětlovat z vývojového hlediska. Není ovšem dosud zcela zřejmé, zda se podoba konfliktů odvíjí spíše od délky vztahu, nebo zda je nějakým způsobem určující také věk obou partnerů.

Výrazné vývojové změny, se kterými se musí páry vyrovnávat, jsou nakumulovány spíše v raných stádiích rodinného cyklu – i takto lze podpořit uvažování o příčinách zjišťovaného poklesu konfliktivnosti v časové perspektivě. Rozdílné výsledky ohledně vývojových zákonitostí konfliktů v partnerství však přinášejí zjištění průřezových a longitudinálních studií. Longitudinální studie odkrývají také souvislosti s jinými faktory, které pokles konfliktivnosti s délkou trvání vztahu či stárnutím zpřesňují. Např. M. E. Szinovacz a A. N. Schafferová (2000) zjistili, že muži na rozdíl od žen vnímají po odchodu ženy do důchodu pokles prudkých hádek. Tato změna může být částečně způsobena celkovým

trendem poklesu hádek v souvislosti s délkou vztahu, stárnutím či vývojovým stadiem partnerství. Nicméně se zdá, že odchod muže do důchodu podporuje spíše užívání klidné diskuse v rámci konfliktů, ale pouze tehdy, když referuje o svém silném zaangażování v manželském vztahu. Nižší míra vazby na manželství však podporuje pokles tohoto typu chování.

Strategie řešení a chování v rámci konfliktů v manželství

Celá řada výzkumů sleduje vývoj manželské spokojenosti v souvislostech se schopností páru zacházet s konflikty a nalézat jejich řešení. Zvládací strategie páru (*couples coping strategies*) v kontextu partnerských konfliktů jsou často výzkumně sledovány i z důvodů praktické aplikace do intervenčních programů (např. Bodenmann & Shantinath, 2004).

Obecně definoval dvě dimenze chování v konfliktní situaci T. W. Thomas (1976). Jedná se o asertivitu (sledování naplnění vlastních cílů) a kooperaci (sledování naplnění potřeb druhých). Z kombinací těchto dvou komponent se odvozuje pět odlišných stylů zvládání konfliktu (*conflict management style*):

1. Soutěživé chování (*competing behavior*) je asertivní a nekooperativní. Objevuje se silové (*forcing*) chování a konflikty mají jen vítěze a poražené (*win-lose arguing*).
2. Spolupracující chování (*collaborating behavior*) můžeme popsat jako asertivní a kooperativní. Je charakterizováno konfrontací názorů vedenou snahou naplnit sice vlastní cíl, ale také nalézt řešení s ohledem na druhé.
3. Kompromisní chování (*compromising behavior*) je typické přítomností střední úrovně asertivity a kooperace.
4. Vyhýbavé chování (*avoiding behavior*) vykazuje absenci asertivity a současně i kooperace, je spojováno se stažením se z konfliktní situace a selháváním v zaujetí pozice v konfliktu.
5. Přizpůsobivé chování (*accommodating behavior*) se vyznačuje absencí asertivity a kooperací, může být popsáno jako snaha o naplňování potřeb druhých lidí a hledání harmonie.

Další způsob klasifikace chování během konfliktu vychází z dimenze direktivita/nedirektivita a stupně kooperace/soutěživosti (popř. emocionální valence, pozitivní/negativní emocionalita). E. van de Vliert a M. C. Euwema (1994) tak odvozují čtyři základní přístupy k řešení konfliktů: vyjednávání (kooperativní a aktivní), nekonfrontační přístup (kooperativní a neaktivní), přímý boj (soutěživý a aktivní), nepřímý boj (soutěživý a neaktivní). Velmi podrobný přehled jednotlivých strategií chování během manželského konfliktu, který vychází z observačních studií, podávají A. Sillars, D. J. Canary a M. Tafoya (2004).

Chování manželských párů při řešení konfliktu bylo předmětem sledování, která využívala simulaci problémové situace v laboratorních podmínkách. Tato pozorování přinesla popis strategií, které dobře diferencují páry zažívající vyšší míru stresu a nespokojenosti v manželství od těch v manželství dobře adaptovaných. Užívání kooperativních nebo soupeřivých strategií zvládání konfliktu se pojí s mírou manželské spokojenosti, jak prokázali A. P. Greeff a T. de Bruyneová (2000). Kooperativní styl řešení konfliktů v jejich studii souvisel s vyšší manželskou spokojeností bez ohledu na pohlaví. Kooperace partnerů během řešení nesouladu a sporů umožňuje dosáhnout vzájemně uspokojivého řešení a může být také vnímána jako charakteristický rys úspěšných manželství. Předpokladem

k užívání této strategie je vzájemná důvěra partnerů a rovnovážné rozložení moci a síly ve vzájemném vztahu (ve smyslu dominance a submise). Páry, které užívaly tyto strategie, vykazovaly nejenom vyšší úroveň obecné spokojenosti s manželstvím, ale také spokojenosti vázané na způsob řešení rozepří. O nejnižší úrovni manželské spokojenosti vypovídaly páry, kde jeden nebo oba partneři užívali během konfliktu soupeřivou strategii (*competitive strategy*). Jak konstatují autoři, užívání tohoto stylu vyvolává v účastnících konfliktní situace pocity odporu a bezmoci a druhotně se prostřednictvím těchto zažívaných negativních emocí posiluje konflikt samotný. V případě vyjadřované manželské nespokojenosti byly nalezeny rozdílné vzorce vztahu s užívanými strategiemi řešení konfliktu pro jednotlivá pohlaví. Užití soupeřivého stylu se u mužů pojí s manželskou nespokojeností, ať již jej užívali oni sami nebo jejich partnerky; u žen se s úrovní manželské nespokojenosti pojí užití této strategie partnerem. Pokud však ženy řeší konflikty soupeřivým způsobem samy, referují o relativní spokojenosti s manželstvím. Jako další preferovanou strategii řešení konfliktu, která se pojí pro obě pohlaví s druhou nejvyšší mírou manželské spokojenosti, uvádí A. P. Greeff a T. de Bruyneová (2000) strategii kompromisního řešení. Velmi nízkou úroveň spokojenosti naopak prožívají páry, které se vyhýbají řešení konfliktů (podobně též Gottman, 1993). Zejména pak ženy, které se samy vyhýbají řešení konfliktu, jsou v hodnocení manželství nejméně spokojené. Lze se domnívat, že u žen vyhýbání se řešení konfliktů může již signalizovat celkové emoční odcizení v rámci partnerského vztahu.

Během řešení zadání konfliktního úkolu v laboratoři nespokojené páry užívaly více negativních výroků než pozitivních. Mají také tendenci spíše reagovat na negativní chování partnera opět negativní reakcí. Tato tzv. negativní reciprocita je nejvíce reliabilním znakem nespokojených párů, protože pervazivně proniká všemi typy konfliktních situací a dá se označit za typickou formu komunikace nespokojených manželských párů (Fincham, 2003).

Z hlediska dopadů chování rodičů během konfliktu na jejich děti je zásadní klasifikace, jejímž vymezením je dimenze konstruktivního/destruktivního řešení konfliktu. E. M. Cummings (1998, cit. dle Cummings & Davies, 2002) uvádí přehled chování, které bylo perspektivou dopadu na děti jako svědky konfliktních situací identifikováno jako destruktivní. Vymezení destruktivního konfliktu zahrnuje vzájemnou rodičovskou agresi nebo násilí, neverbální konfliktní projevy, stažení se z konfliktu, verbální hostilitu nebo agresi, agrese vůči různým objektům během konfliktu (např. rozbíjení věcí), konflikty, během nichž je možno rozeznat hrozbu rozpadu rodiny (např. verbální vyhrožování rozvodem) a také konflikty, které se tematicky týkají dítěte. Konstruktivní podoba konfliktu se sestává z úspěšného vyřešení, je to ale také jakýkoli posun rodičů směrem k vyřešení konfliktu (i změna tématu oproti pokračování v boji), vysvětlení rodičů dětem, jak se konflikt vyřešil/vyřeší, popř. optimistické vysvětlení v případě, že konflikt vyřešen není.

L. L. Carstensenová, J. M. Gottman a R. W. Levenson (1995) sledovali interakce mladších a starších manželských párů (mladší páry kolem 40. roku věku, starší kolem 60. roku). Co se týká negativních emocí, starší páry v interakci projevovaly nižší míru emocionálně zabarvených výměn než páry mladší – interakce starších partnerů obsahovaly méně vzteku, agrese, odporu a lamentování. U pozitivně laděných projevů nebyly již výsledky dle věku tak jednoznačně rozdílné. Páry středního věku v rámci interakce používaly sice více humoru a zájmu o druhého, ale na druhou stranu starší partneři si zřetelněji projevovali náklonnost. Lze shrnout, že starší páry v situaci řešení manželských problémů,

i když je kontrolována jejich závažnost, vykazují méně negativních emocí a naopak více náklonnosti. V rámci studie byly dále nalezeny rozdíly mezi muži a ženami a také mezi manželsky spokojenými a nespokojenými páry. Tyto rozdíly jsou v souladu s obecně tradovanými postřehy o podobě manželské komunikace z genderového úhlu pohledu. Ženy projevovaly více negativních emocí a muži byli oproti ženám více defenzivní. Zcela přirozeně pak vyznívá zjištěný rozdíl mezi šťastnými a nešťastnými páry ve vyšší frekvenci negativní emocionální směny ve prospěch nešťastných partnerství.

Ve studii T. W. Smithe et al. (2009a), která sledovala podobu manželské interakce (konkrétně spolupráci a konflikt) u párů středního a staršího věku (jak prostřednictvím sebesouzení, tak pozorováním interakce), starší páry také vypovídaly o nižší míře negativních emocí během hádek a hodnotily své partnery jako vřelejší než tak činily páry středního věku. Nicméně pokud byla kontrolována u starších párů míra manželské spokojenosti, došlo k eliminaci tohoto rozdílu. Prostřednictvím pozorování autoři zjistili, že starší páry oproti mladším projevují o něco vyšší míru pozitivních a nižší míru negativních emocí, což platí výrazněji pro ženy.

B. H. Seider, G. Hirschberger, K. L. Nelson a R. W. Levenson (2009) se ve srovnání manželských párů středního a staršího věku zaměřili na používání osobních zájmen v rámci řešení konfliktní situace, sledovali souvislost užívání 1. osoby množného čísla („my“) s emocionální kvalitou interakce a s manželskou spokojeností. Během patnáctiminutové konfliktní konverzace mezi partnery byly měřeny nejen emocionální, ale i fyziologické ukazatele a také zaznamenáváno přesné znění komunikace. Promluvy byly kódovány do dvou kategorií právě dle užití osobních zájmen (my vs. já, ty). Používání množného čísla oproti „individualistickému“ použití čísla jednotného se pojí s nižším kardiovaskulárním napětím během konfliktní situace, s vyšší mírou pozitivních emocí a nižší mírou těch negativních. Tento způsob vyjadřování též souvisí s vyšší manželskou spokojeností. Starší páry tento způsob mluvy, který jazykově vyjadřuje blízkost partnerů a jejich vzájemnost, využívají ve vyšší míře než páry středního věku. Výsledky studie poukazují na to, že se manželská spokojenost a podoba interakcí mezi partnery promítá i do verbální úrovně vyjadřování se během konfliktní situace.

Konsekvence a dopady manželských konfliktů

Zájem, který je problematice konfliktů v partnerství/manželství věnován, je pochopitelný nejen z toho důvodu, že se jedná o zcela běžnou a normativní součást života partnerů, ale také proto, že jeho dopady a konsekvence jsou rozsáhlé a významné z hlediska zdravotního, psychologického i společenského. Jak shrnuje F. D. Fincham (2003), manželský konflikt souvisí s výskytem depresivních symptomů, popř. nástupem depresivní poruchy, poruchami příjmu potravy a problémy s nadužíváním alkoholických nápojů, popř. alkoholismem většinou u mužů. Přestože jsou sezdáni jedinci v průměru celkově zdravější než nesezdání, vyšší míra konfliktů v manželství souvisí obecně s horším zdravotním stavem. Byly prokázány také souvislosti s konkrétními onemocněními (např. rakovina, kardiovaskulární onemocnění a chronické bolesti). Hostilní chování partnerů během konfliktu se pojí se změnami imunitních, endokrinních a kardiovaskulárních funkcí. Ukazuje se, že např. hostilní interakce a manželská nespokojenost souvisí i s okamžitou fyziologickou reakcí v podobě zvýšeného krevního tlaku, jak zjistili C. K. Ewart, C. B. Taylor,

H. C. Kraemerová a W. S. Agras (1991). Tato souvislost platí však pouze pro ženy, u mužů souvisely změny krevního tlaku již se změnou rychlosti v hovoru.

J. K. Kiecolt-Glaserová a kol. (2005) sledovali, jak souvisí hostilní manželské chování s procesem hojení ran a produkcí proinflamatorních cytokinů. Podle této studie se prokazuje, že pro proces hojení ran je významná nejen aktuální konfliktní situace, ale i dlouhodobější nastavení komunikace manželského páru. Manželským párům, které ve svém chování během konfliktní diskuse, ale i během situace, která obsahovala ze zadání sociálně podpůrné aspekty, vykazovaly vyšší míru vzájemné hostility, se drobné puchýřkovité rány hojily pomaleji. Stejně tak páry s vyšší úrovní vzájemné hostility vykazovaly vyšší nárůst v cirkulaci plazmy IL-6 a TNF- α následně po obou komunikačních úkolech (jak po řešení konfliktního úkolu, tak v situaci poskytování sociální opory). Tyto výsledky podporují myšlenku, že manželský distress je rizikovým faktorem pro duševní a tělesné zdraví, neboť zvýšená hladina proinflamatorních cytokinů se pojí s řadou onemocnění (např. kardiovaskulární onemocnění, osteoporóza, artritida, diabetes mellitus typu II, některé druhy rakoviny). J. K. Kiecolt-Glaserová a její kolegyně (2005) shrnují, že pro jedince žijící v manželském vztahu, který je charakterizován vyšší mírou vzájemné hostilního chování, existuje významně vyšší riziko ohrožení duševního i tělesného zdraví.

V jiné studii J. K. Kiecolt-Glaserová, W. B. Malarkey, M. Cheeová, T. Newtonová, J. T. Cacioppo, H. Mao a R. Glaser (1993) sledovali vzájemné chování novomanželů během třicetiminutové epizody řešení problému a souvislosti jejich vzájemného chování se změnami ve funkcích imunitního systému. Jedinci, kteří během diskuse o manželských problémech s partnerem vykazovali vyšší míru negativních emocí a hostilních projevů, vykazovali během následujících 24 hodin ve srovnání s méně hostilními jedinci větší pokles v některých ukazatelích imunitních funkcí a také zvýšení počtu T-lymfocytů. Ženy vykazovaly výraznější změny v imunitních funkcích než muži. Diskuse o manželských problémech také vyvolala zvýšení krevního tlaku, který u hostilních jedinců zůstal zvýšený po delší dobu než u méně negativně se projevujících jedinců. Pozitivní nebo prosociální chování při řešení problému s ukazateli imunitních funkcí nebo s krevním tlakem nijak nesouviselo. Nalezené rozdíly je možno přičítat skutečně hostilnímu chování při řešení konfliktní situace, protože byla kontrolována i úroveň manželské spokojenosti, v níž se skupiny nelišily.

T. W. Smith a kol. (2009b) zkoumali kardiovaskulární reakce na diskusi obsahující manželský konflikt a také na kooperativně řešený problém u manželských párů středního a staršího věku. Konflikt vyvolával větší zvýšení krevního tlaku, srdeční činnosti a srdeční aktivity sympatiku než kooperace při řešení problému.

H. Choi a N. F. Marks (2008) sledovali, zda manželský konflikt může přímo souviset s depresí a limitací každodenního fungování (ve smyslu sebeobsluhy a mobility) nebo zda manželský konflikt může prostřednictvím deprese souviset s funkčním postižením, popř. zda naopak funkční postižení neprostředkovává vztah konfliktu a deprese. Výsledky jejich longitudinální studie provedené na reprezentativním vzorku amerických manželských párů naznačují, že manželský konflikt přímo způsobuje zvýšení míry depresivních symptomů a míry funkčního postižení a nepřímo pak konflikt způsobuje zvýšení depresivních projevů prostřednictvím funkčního postižení.

Konflikty mezi partnery mnohdy nezůstávají pouze na verbální úrovni agresivity a hostility. Fyzické násilí v rámci rodinných vztahů v České republice v rámci průzkumu zažila třetina dotazovaných respondentů, z toho 13,4 % žen a necelých 5 % mužů přímo uvedlo,

že násilníkem byl jejich současný nebo bývalý partner (Vymětalová, 2001). Téma fyzického násilí mezi partnery však již přesahuje rámec tohoto přehledu a proto je pouze zmíněno v této poznámce a není dále popisováno. Konflikt mezi manželi, kteří již zastávají i rodičovskou roli, představuje také do značné míry hrozbu pro kvalitu rodičovství a výchovy, jeho vyšší výskyt a intenzita se může projevit užíváním nevhodných výchovných strategií. Problematika dopadu konfliktu mezi rodiči na psychický vývoj dětí, které jsou svědky těchto situací, představuje samostatný proud empirických výzkumů a teoretických koncepcí, jejichž představení je podobně jako okruh fyzického násilí mezi partnery však mimo rámec této přehledové studie (více Lacinová, 2011).

Závěr

Výzkum v oblasti manželské komunikace a specificky pak způsobu a strategií řešení konfliktů je zřetelně motivován potřebami terapeutické a poradenské praxe. Je zřejmé, že v realitě není možné usilovat o eliminaci konfliktů jako takových, ale jako přínosné se jeví empirické zachycení rizikových aspektů při jejich řešení. Opodstatněnost zaměření se na problematiku konfliktů a jejich řešení lze podpořit skutečností, že oproti relativně stabilním faktorům, které hrají v procesech manželské komunikace a řešení konfliktů také významnou roli (např. osobnostní charakteristiky, rozdíly v hodnotové orientaci partnerů nebo sociální a ekonomické podmínky), jsou i poměrně silně zažité vzorce vyjednávání a chování během konfliktu přece jen přístupnější změně a ovlivnění prostřednictvím cílené intervence. Z tohoto důvodu je tedy výzkum manželského konfliktu skutečně centrálním v celém zkoumání problematiky manželského soužití jako takového. Jako významná se pro výzkum manželského konfliktu ukazuje diferenciací mezi destruktivní a konstruktivní podobou konfliktu, neboť ta je klíčová pro predikci rozpadu manželství nebo jeho „přežití“.

LITERATURA

- Birchler, G. R. (1979). Communication skills in married couples. In A. S. Bellack & M. Hersen (Eds.), *Research and practice in social skills training*. New York: Plenum Press.
- Bodenmann, G. & Shantinath, S. D. (2004). The Couples Coping Enhancement Training (CCET): A new approach to prevention of marital distress based upon stress and coping. *Family Relations*, 53, 477–484.
- Bradbury, T., Rogge, R. & Lawrence, E. (2001). Reconsidering the role of conflict in marriage. In A. Booth, A. C. Crouter, & M. Clements (Eds.), *Couples in conflict* (59–81). Hillsdale, N. J.: Lawrence Erlbaum Associates.
- Cahn, D. D. (1992). *Conflict in intimate relationships*. New York: The Guilford Press.
- Carstensen, L. L. & Charles, S. T. (1998). Emotion in the second half of life. *Current Directions in Psychological Science*, 7, 144–149.
- Carstensen, L. L., Gottman, J. M. & Levenson, R. W. (1995). Emotional behavior in long-term marriage. *Psychology and Aging*, 10, 140–149.
- Choi, H. & Marks, F. N. (2008). Marital conflict, depressive symptoms, and functional impairment. *Journal of Marriage and Family*, 70, 377–390.
- Cummings, E. M. & Davies, P. T. (2010). *Marital conflict and children: An emotional security perspective*. New York: Guilford Press.
- Ewart, K. C., Taylor, C. B., Kraemer, H. C. & Agras, W. S. (1991). High blood pressure and marital discord: Not being nasty matters more than being nice. *Health Psychology*, 10, 155–163.

- Field, D. & Millsap, R. E. (1991). Personality in advanced old age: Continuity or change? *The Journal of Gerontology*, 46, 299–308.
- Fincham, F. D. (2003). Marital conflict: Correlates, structure, and context. *Current Directions in Psychological Science*, 12, 23–27.
- Glick, B. R. & Gross, S. J. (1975). Marital interaction and marital conflict: A critical evaluation of current research strategies. *Journal of Marriage and Family*, 37, 505–512.
- Gottman, J. M. (1993). The roles of conflict engagement, escalation, and avoidance in marital interaction: A longitudinal view of five types of couples. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 61, 6–15.
- Gottman, J. M. & Notarius, C. I. (2000). Decade review: Observing marital interaction. *Journal of Marriage and the Family*, 62, 927–947.
- Greef, A. P. & DeBruyne, T. (2000). Conflict management style and marital satisfaction. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 26, 321–334.
- Greenstein, T. N. (1995). Gender ideology, marital disruption, and the employment of married women. *Journal of Marriage and the Family*, 57, 31–42.
- Grych, J. H. & Fincham, F. D. (2001). Interparental conflict and child adjustment: An overview. In J. H. Grych & F. D. Fincham (Eds.), *Interparental conflict and child development: Theory, research, and applications*. (1–5). Cambridge: Cambridge University.
- Hatch, L. R. & Bulcroft, K. (2004). Does long-term marriage bring less frequent disagreements? Five explanatory frameworks. *Journal of Family Issues*, 25, 465–495.
- Hiotakis, S. (2005). *An investigation of familial variables associated with marital satisfaction*. Dissertation Thesis. Hofstra University: Hempstead, N. Y.
- Johnson, D. R., Amoloza, T. O. & Booth, A. (1992). Stability and developmental change in marital quality: A three-wave panel analysis. *Journal of Marriage and the Family*, 54, 582–594.
- Kast, V. (2005). *Otcově – dcery, matky – synové*. Praha: Portál.
- Kiecolt-Glaser, J. K., Loving, T. J., Stowell, J. R., Malarkey, W. B., Lemeshow, S., Dickinson, S. L. & Glaser, R. (2005). Hostile marital interactions, proinflammatory cytokine production, and wound healing. *Archives of General Psychiatry*, 62, 1377–1384.
- Kiecolt-Glaser, J. K., Malarkey, W. B., Chee, M., Newton, T., Cacioppo, J. T., Mao, H. & Glaser, R. (1993). Negative behavior during marital conflict is associated with immunological down-regulation. *Psychosomatic Medicine*, 55, 395–409.
- Lacinová, L. (2011). Konflikt mezi rodiči a děti: současné teorie. *Československá psychologie*, 55, 433–447.
- McGonagle, K., Kessler, R. & Schilling, A. E. (1992). The frequency and determinants of marital disagreements in a community sample. *Journal of Social and Personal Relationships*, 4, 507–524.
- Mead, D., Vatcher, G., Wyne, B. & Roberts, S. (1990). The comprehensive areas of change questionnaire: Assessing marital couples' presenting complaints. *The American Journal of Family Therapy*, 18, 65–79.
- Plaňava, I. (2000). *Manželství a rodiny*. Brno: Doplněk.
- Robotková, A. (2010). *Prediktory vývoje manželské spokojenosti*. Nepublikovaná diplomová práce. Brno: FSS MU.
- Sanchez, L. & Gager, C. T. (2000). Hard living, perceived entitlement to a great marriage and marital dissolution. *Journal of Marriage and the Family*, 62, 708–722.
- Seider, B. H., Hirschberger, G., Nelson, K. L. & Levenson, R. W. (2009). We can work it out: age differences in relational pronouns, physiology, and behavior in marital conflict. *Psychology and Aging*, 24, 604–613.
- Smith, T. W., Berg, C. A., Florsheim, P., Uchino, B. N., Pearce, G., Hawkins, M., ... Olsen-Cerny, C. (2009a). Conflict and collaboration in middle-aged and older couples: I. Age differences in agency and communion during marital interaction. *Psychology and Aging*, 24, 259–273.
- Smith, T. W., Uchino, B. N., Berg, C. A., Florsheim, P., Pearce, G., Hawkins, M., ... Olsen-Cerny, C. (2009b). Conflict and collaboration in middle-aged and older couples: II. Cardiovascular reactivity during marital interaction. *Psychology and Aging*, 24, 274–286.
- Schullery, N. M. & Schullery, S. E. (2003). Relationship of argumentativeness to age and higher education. *Western Journal of Communication*, 67, 207–223.
- Sillars, A., Canary, D. J. & Tafoya, M. (2004). Communication, conflict, and the quality of family relationships. In A. L. Vangelisti (Ed.), *Handbook of family communication* (413–446). Mahwah New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Stanley, S. M., Markman, H. J. & Whitton, S. W. (2002). Communication, conflict, and commitment: Insights on the foundations of relationship success from a National Survey. *Family Process*, 41, 659–675.

- Stone, A. A., Schwartz, J. E., Broderick, J. E. & Deaton, A. (2010). A snapshot of the age distribution of psychological well-being in the United States. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*. Published online before print May 17, 2010, doi:10.1073/pnas.1003744107.
- Szinovacz, M. E. & Schaffer, A. N. (2000). Effects of retirement on marital conflict tactics. *Journal of Family Issues*, 21, 367–389.
- Thomas, K. W. (1976). Conflict and conflict management. In M. Dunnette (Ed.), *Handbook of industrial and organisational psychology* (889–935). Chicago: Rand.
- McNally van de Vliert, E. & Euwema, M. C. (1994). Agreeableness and activeness as components of conflict behaviors. *Journal of Personality and Social Psychology*, 66, 674–687.
- Vincent, J. P., Weiss, R. L. & Birchler, G. R. (1975). A behavioral analysis of problem solving in distressed and nondistressed married and stranger dyads. *Behavior Therapy*, 6, 475–487.
- Vymětalová, S. (2001). Domácí násilí: přirozený jev? K postojům české společnosti k problematice domácího násilí. *Sociologický časopis*, 37, 103–121.
- Willi, J. (2011). *Psychologie lásky*. Praha: Portál.
- Zietlow, P. H. & Sillars, A. L. (1988). Life-Stage Differences in Communication During Marital Conflicts. *Journal of Social and Personal Relationships*, 5, 223–245.

CONFLICTS IN MARRIAGE AND PARTNERSHIP

L. LACINOVÁ

ABSTRACT

The overview study focuses on the definition of a marital/partner conflict. It presents findings on frequency of conflicts, conflict resources and conflict consequences in the context of couple life-development. It describes conflict resolution strategies and couple behaviour in conflict situations.

Key words: Marital/partner conflict; frequency of conflicts; conflict resources; conflict resolution strategies; marital/couple counselling and therapy.

KONFLIKTE IN DER EHE UND PARTNERSCHAFT

L. LACINOVÁ

ABSTRAKT

Die Übersichtsstudie widmet sich dem Phänomen des Ehe- oder Partnerkonfliktes. Sie fasst die Erkenntnisse zur Frequenz der Konflikte im Zusammenhang mit der Entwicklung des Zusammenlebens im Paar zusammen. Sie stellt Quellen und Konsequenzen der Ehekonflikte vor. Es wird auch auf Strategien der Konfliktlösung und die Art des Verhaltens der Partner in der Konfliktsituation geachtet.

Schlüsselwörter: Ehe- /Partnerkonflikt; Konfliktfrequenz; Quellen des Konfliktes; Konfliktlösestrategien; Eheberatung; Paartherapie.

Doc. Mgr. Lenka Lacinová, Ph.D., pracuje jako výzkumná pracovnice v Institutu výzkumu dětí, mládeže a rodiny Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně. Věnuje se problematice blízkých citových vztahů a výchovy v rodině, e-mail: lacinova@fss.muni.cz